

VILLA CLASSICO

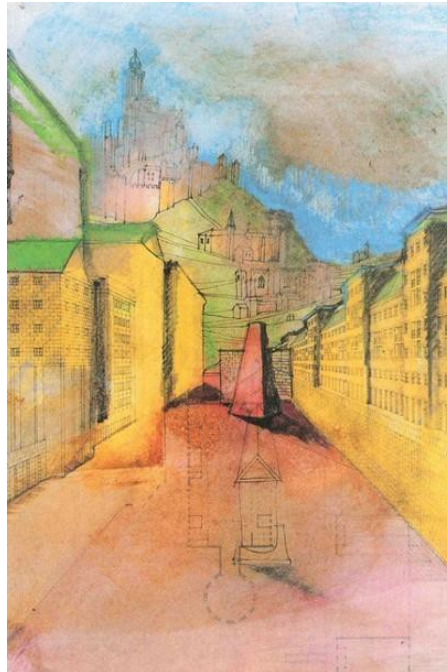
Geef een kind potlood en papier en het kan eindeloos tekenen. Vaak variaties op hetzelfde thema. Zoals een elementair huis (deur, ramen, dak, eventueel met schoorsteen) dat zich weinig aantrekt van de wetten van het perspectief. Het kind maakt zich vormen eigen en speelt ermee. Later krijgen de meeste mensen tekenschroom. Bovendien raken ze iets van hun verwondering kwijt, maar niet bij Aldo Rossi. Rossi had weinig op met het hightech en het modernisme, maar tegelijk moest architectuur toch ook vooruitlopen op wat komen gaat. Eind jaren zestig, begin jaren zeventig leek hij nog gebiologeerd door de taal van de architectuur. Daarna ging hij analogieën zoeken. Koffiepoten werden torens (zijn ontwerpen voor Alessi zijn beroemd). Nog later ging hij bouwsels en fantasieconstructies in stukken hakken en weer combineren. Rossi, die zijn loopbaan als publicist en uitgever begon, had een talent om overal ter wereld te bouwen zonder zijn ontwerp een soort van 'fremdkörper' (in de betekenis van indringer, infiltrant) te laten zijn. Aandacht voor de directe omgeving en aandacht voor het verleden van die omgeving zijn typerend voor zijn werkwijze. Hij gebruikte de stad als een palet waaruit hij elementen oppikte om, gekoppeld aan beelden uit de hem vertrouwde Romeinse traditie, een uniek gebouw neer te zetten.

Sinds het begin van de vorige eeuw staat Umbrië bekend om een chocolade bonbon die in Perugia wordt geproduceerd: de Baci Perugina. Voor het bestuurscentrum van Perugia (Centro Direzionale Fontivegge 1988) koos men het terrein van deze beroemde Italiaanse chocoladefabriek. Symbool alom; De fabrieksschoorsteen (overblijfsel van het fabrieksterrein van Perugia) vertegenwoordigt de arbeider, ook de kleine raampjes. Het zou zo een gedeelte van de Witte Dame in Eindhoven kunnen zijn, of om in Italië te blijven, de fabrieksgebouwen van Fiat in Turijn. Neem als idee de overblijfselen van de Romeinse gebouwen, kijk naar de maat en schaal kijk naar de grandeur, dat is wat Rossi bedoelt met de hem vertrouwde Romeinse traditie (universele architectuur, wijd verbreid met Rome als het middelpunt van de wereld). Voor dit nieuwe bestuurscentrum in Perugia plaats hij, vermomd als fontein, een hoge, smalle trap van beige natuursteen, een smalle passage die zonder zichtbaar doel de hoogte in voert.

En dan de klok, duidelijk geplaatst (Rossi ontwierp voor Alessi in 1993 een klassieke wandklok in een tijdloos design) centraal in het midden, om ons te melden dat we slechts tijdreizigers zijn, we lopen door een 'memorylane', slechts ruïnes blijven over van ons korte, menselijke bestaan.

L'ARCHITETTURA DELLA CITTÀ

L'architettura della città

In 1966 publiceerde Rossi zijn baanbrekende publicatie *L'architettura della città* (De architectuur van de stad), wat hem de status bracht van een internationale theoreticus. In de tekst betoogde hij dat architectuur in de loop van de geschiedenis bepaalde doorlopende vormen en ideeën heeft ontwikkeld, tot het punt van standaardsoorten in het collectieve geheugen die buiten het bereik van stijl en trends vallen. Voor Rossi is de moderne stad een "artefact" van deze architectonische constanten. Een artefact (Latijn: arte factum - 'kunstmatig gemaakt') in de archeologie de benaming voor ieder verplaatsbaar object dat door de mens is vervaardigd, is bewerkt of gebruikt. In plaats van deze stof te verstoren met een schokkend nieuwe, individualistische architectuur, beweerde Rossi dat architecten de context van een stad en haar architectuur moeten respecteren en gebruik moeten maken van deze veel voorkomende typen. In deze publicatie worden zijn theorieën over de herwaardering van de stad als historisch gegroeide eenheid en de rol van monumenten uiteengezet. Terwijl architectonische ontwerpen per definitie uitgaan van een functie, kan het ook gaan om projecten te ontwikkelen met nog een ander doel; herinneringen op te roepen, of de fantasie te prikkelen: architectuur als het sociale beeld van de samenleving. Dit boek bespreekt ook het begrip melancholie en dan zien we ook waar de echte kracht van Aldo Rossi ligt; de mooiste poëzie bestaat uit gewone woorden die door de dichter nieuwe, ongewone kracht hebben gekregen.

Neorationalistisch

Deze positie in de architectuur wordt neorationalistisch genoemd, omdat het de ideeën van de Italiaanse rationalistische architecten uit de jaren 1920 en '30, (die ook een beperkt aantal gebouwtypes verkozen), bijwerkt. De complexe aard van Rossi's ideeën betekende dat hij in de jaren zestig en zeventig meer een theoreticus en leraar was dan een architect van gebouwd werk. Hij bracht een groot deel van de jaren 1970 en vroege jaren 1980 door met lesgeven aan universiteiten in de Verenigde Staten. Ook andere maatschappelijk ingestelde wetenschappers als filosofen (meestal met een marxistische inslag, het collectieve versus het individu) kwamen met publicaties over zijn werk. Vanaf de jaren tachtig kreeg Rossi - ondanks het feit dat zijn ideeën door velen als te streng worden beoordeeld - toch enkele grote opdrachten zoals het Teatro Calo Felice in Genua uit 1991 en het Bonnefantenmuseum in Maastricht uit 1995. Onder het grote publiek is Rossi ook bekend van de ontwerpen voor huishoudelijke apparaten zoals de 'La Cupola' een espresso maker voor Alessi. Rossi behaalde in 1959 een graad in architectuur aan de Milanese Polytechnische Hogeschool. In 1955 begon hij aan een samenwerking met het Italiaanse architectuurtijdschrift *Casabella-Continuità* en in 1959 opende hij een architectenbureau in Milaan. In het begin van de jaren zestig begon hij zijn levenslange loopbaan als leraar.

Het Bonnefanten museum (1995)

Tijdens een architectuurdebat in Amsterdam meldde de Italiaanse architectuurtheoreticus Umberto Barbieri het verschil tussen de Italiaanse en de Hollandse cultuur. Terwijl Nederlanders geneigd zijn tot beschrijven en handelen en daarmee vooral de projectontwikkelaars te bedienen, richten Italianen zich meer op een verteltrant, het vertellen van de historie. De Italiaanse architect vraagt zich niet zo direct af; 'hoe kan ik scoren', maar stelt de vraag wat je aan een gebouw kunt beleven. Barbieri: 'Italiaanse architectuur moet je ondergaan, je moet ervan genieten.' Met het Bonnefantenmuseum bereikte Rossi, gezien de vele reacties erop, precies het effect dat Barbieri noemde. Het is een plek om te genieten, rust te nemen. Voor sommigen was dat effect zelfs zo sterk dat zij het jammer vonden dat de ruimtelijkheid van gebouw en zalen 'verstoord' werd door de aanwezigheid van kunstwerken.

1. Rationele architectuur in Italië (l'Architettura Razionale)

Rationele architectuur bloeide in Italië van de jaren 1920 tot de jaren 1940.

In 1926 manifesteerde een groep jonge architecten met onder meer Adalberto Libera, Luigi Figini, Gino Pollini en Giuseppe Terragni zich als Gruppo 7. (Gruppo sette, de groep werd officieel pas in 1930 opgericht onder de naam MIAR, Italiaanse beweging voor rationele architectuur).

Zij zochten een middenweg tussen het strenge classicisme van de Novecento Italiano beweging (Mussolini architectuur) en de industrieel geïnspireerde architectuur van het futurisme te vinden. Het futurisme (Italiaans futuro, 'toekomst') is een van oorsprong Italiaanse beweging en kunststroming van 1909 tot 1914, ontstaan uit het kubisme, was toekomst gericht, en gekant tegen de tradities van de 19e eeuw. Het idealiseerde alles wat modern, nieuw en snel was, kortom het moest dynamisch zijn!

2. Het Neorationalisme (1975-1990)

De architecten van het neorationalisme zetten zich af tegen de kleinschalige structuur van het structuralisme en het organische bouwen (vooral actief in de jaren zeventig) door de bekende architect Carel Weeber "nieuwe truttigheid" genoemd. De hoofdvormen van de gebouwen waren eenvoudig, de plattegronden functioneel en de gevels elementair en kaal, met vensters als strak repeterende gaten in de muur. Om dit beeld te bereiken maakte Carel Weeber gebruik van prefab gevelpanelen bekleed met tegels. (zie de paperclip in Rotterdam) Dergelijke panelen waren al eerder ontwikkeld door de Franse architect Émile Aillaud (1902 - 1988) voor sociale woningbouw in Chanteloup-les-Vignes, een van de voorsteden van Parijs. In Italië wordt het Neorationalisme ook wel Tendenza genoemd. Belangrijke Italiaanse representanten van deze stroming zijn architecten als Aldo Rossi, Vittorio Gregotti en Giorgio Grassi. Bekende Nederlandse architecten zijn onder meer: Abe Bonnema (kantoor van Interpolis Tilburg 1997) Pi de Bruin (het nieuwe gebouw van de Tweede Kamer in den Haag), Wim Quist (Museum Kroller- Muller Otterloo).

3. Loopbaan Aldo Rossi

Zijn bekendheid verwierf Rossi onder andere door het wooncomplex Gallarate uit 1972 in Milaan, het kerkhof van San Cataldo in Modena uit 1971, het hotel Il Palazzo in Fukuoka uit 1989 en het Bonnefantenmuseum in Maastricht uit 1995. Ook bekend zijn het IBA huizenblok en het Duitse Historisch Museum in Berlijn, en een woonblok in La Villette Sud (een geslaagde typologische interpretatie van het Parijse bouwblok) in Parijs. Maar zijn meest aansprekende werk is waarschijnlijk toch wel het tijdelijke, drijvende Teatro del Mondo (1979-1981 in Venetië, een plek waar in Rossi's woorden "de architectuur eindigt en de wereld van de verbeelding begint").

Van 1949 tot 1959 studeerde Rossi architectuur aan de Polytechnische Hogeschool van Milaan.

In zijn 'verzamelde werk' vertelt hij over zijn afstudeerproject;

'Ik geloof dat ik een van de slechtste studenten aan de Politecnico van Milaan was, alhoewel de kritiek die men daar op mij leverde, me nu als het mooiste compliment voorkomt dat me ooit is gemaakt. Professor Sabbioni, voor wie ik een buitengewone bewondering koesterde, raadde me af architect te worden. Hij zei dat mijn ontwerpen leken op de tekeningen van een metselaar of een plattelandsaannemer, die een steen gooit om het punt aan te duiden waar een raam moet worden geplaatst. Om dit commentaar moesten mijn vrienden lachen, maar ik was er blij om. Tegenwoordig probeer ik het geluk terug te vinden dat het tekenen mij gaf, het geluk dat voor onervarenheid en domheid werd aanzien en dat later mijn werk heeft gekenmerkt'